

Морозов О. С.

ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стаття підіймає актуальне питання причин, потенційних наслідків та шляхів вироблення практичних підходів до проблем регіоналізації на зразку Європейського союзу. В умовах протиборства державного суверенітету з одного боку, та наддержавних і субдержавних з іншого, питання формування регіональної політики є гострим для розуміння сучасних тенденцій у політиці ЄС.

Ключові слова: *регіональна політика, регіоналізація, субсидіарність, партисипаторна демократія.*

За останні два десятиріччя релевантною частиною дискусій щодо сучасних політичних процесів, стало питання діалектики глобалізації та регіоналізації. Фактом є те, що питання належить не тільки до теоретичного поля, а має практичні прояви, широке емпіричне вивчення яких почалося недавно.

Багатоманітність нових, ще не вирішених питань розділила вчене коло на декілька полюсів - переважно однорідних, за ставленням до цих процесів, груп. Але у сфері питань сучасних процесів регіоналізації і формування регіональної політики, важливими для дослідження є дві групи: прихильники як глобалізму, так і регіоналізму, що вказують на початок процесу розпаду національних держав з одного боку, та прихильники доктрин державності та національної держави, що вказують непорушність статусу держави як політичної одиниці та форми організації суспільства у сучасному світі. Зрозуміло те, що у кожній зі сторін є раціональні мотиви у сприйманні сучасних тенденцій саме таким чином. Переважна більшість представників вченого кола, як наприклад, З. Бауман, Дж. Стігліц, І. Валлерстайн підтверджують, що вже наразі йде процес

різких змін у політичному, соціально-економічному та культурному житті суспільства. Але підтвержують це, зважаючи на різні фактори. А це означає, що потрібно досліджувати причинну складову проблеми її закономірності та форми прояву, шукати підходи до побудови оптимальної організації суспільства, адже виклики нового часу вимагають нової організації суспільства, нової ланки відносин держава-регіон на структурному та функціональному рівнях.

У практиці не має абсолютно правильних чи неправильних шляхів вирішення соціально-політичних проблем, це є завжди баланс вигоди та втрат. Тому пошук оптимальних конструкцій для організації життя суспільства, як у рамках країн, так і регіонів має вирішальне значення як для країн ЄС, що вже переживають ці процеси, так і для країн, які ці процеси ще спіткають. Тому доцільним є дослідження процесів на досвіді країн, які активно формують регіональну політику. Тільки за результатами наукових досліджень можливо збудувати збалансовану політику, яка як ефективно буде вирішувати актуальні проблеми.

Регіональна політика ЄС, є спадкоємицею регіональної політики країн Європи, які ще до створення ЄС почали процеси інтегрування та будівництва єдиної Європи. За період від початку її формування до сьогодні регіональна політика зазнала ряд змін. [1] Ще не існує консенсусу щодо етапів розвитку цього напрямку політики ЄС, проте зміни можливо зафіксувати за прийняттям програмних та виконавчих документів, створення інститутів регіональної політики та сприяння її розвитку.

Започаткування реалізації програм єдиної інтегрованої Європи, та як слід регіональної політики її членів було підписання Римської угоди у 1957 р. [8] Це був проект побудови Європи народів – Європи Федерацій. Незабаром аналітики зазначили проблему великої економічної стратифікації окремих регіонів у рамках країн-членів, що призвело до суттєвого перегляду політики щодо регіонів. Був

здійснений ряд заходів протидії безробіттю у регіонах, де ця проблема сягала найбільшого рівню. А у 1968 р. було створено Генеральний директорат з регіональної політики в структурі Європейської комісії. У 1969 р. прийняли документ «Регіональна політика спільноти / товариства», де визначені засади курсу на економічне балансування регіонів [5].

Реалізація наступного етапу почалася із створенням Європейського фонду регіонального розвитку 1975 р., позив до якого з проектною ініціативою надавали Держави [4]. Доти, на офіційному рівні, ще не йшло про надання подібних повноважень регіонам, але проекти «Європи регіонів» вже були створені окремими дослідниками. Фонд здійснював перерозподіл та контроль за коштами на фінансування проектів підвищення економічного розвитку депресивних регіонів. Із розширенням Європи економічна диференціація між найбагатшими та найбіднішими регіонами збільшилась.

Важливим на шляху формування сучасної регіональної політики стала поява принципів нового явища - трансграничної взаємодії регіонів. Було офіційно визнано, що співпраця місцевих общин є плідною. Задля покращення цієї співпраці прийнята Мадридська конвенція, від 21.05.1980 р. [7].

Створення у 1985 році Асоціації Європейських регіонів своєрідною точкою біфуркації у регіональній політиці Співтовариства. Регіони отримали своє інституційне поле для формування та впровадження інтеграційної, економічної, соціальної та ін. політики як вони бачили її на місцях. Це дуже відмінювалося від того, як бачили ці процеси центральні державні органи чи наддержавні комісії. Важливим шагом стала й часткова екстериторіальність асоціації. Так однією з цілей її утворення було створення сприятливих умов для ефективної взаємодії регіонів між собою не тільки у межах Співтовариства, а й поза межами його. Членами організації стали не тільки територіально-адміністративні одиниці країн Співтовариства, а й регіони сусідніх країн, як Одеська область. [2]

У 1988 р. адміністрація Жака Делора засудила попередні заходи як неефективні та збиткові. Розпочався курс на будувannya

більш гнучкої програми підтримки регіонів. [5] Комісія почала обговорення можливості трансформації централізованих центр-периферійних відносин, де головна роль у відносинах регіонів, держави та наддержавних інституцій надавалася державі. У цей час з'явилася низка експліцитних проектів перетворення Європи держав/народів у Європу регіонів.

Підписання у 1988 р. чотирма розвинутими регіонами Італії, Німеччини, Іспанії та Франції угод щодо економічної та наукової співпраці було першим прикладом. Цю угоду гучно назвали «Чотири мотора Європи», що вказувало на великий вплив декількох регіонів. Політики вочевидь побачили, що регіони здатні на самостійні інтеграційні дії. [2]

Наступним прикладом стало створення Спільноти Альпійських держав у 1995 р. [3]. Тут мова йшла переважно про співпрацю у екологічній сфері, що є немало важливим. Але прикладів було ще багато.

4.12.1996 р. прийнято декларацію про регіоналізм в Європі [2]. Було розкритиковано існуючий спосіб зрівняльного перерозподілу коштів фондом. Наголошувалося на потребі здійсненні влади ближче до громадян.

На протязі цього періоду активізувалися регіональні рухи (у Каталонії, Баварії, Шотландії). Вимоги, що йшли із сторінок договорів були агреговані у принципи, які зафіксовані у Лісабонській угоді від 1.12.2009 р., яка запровадила принципи субсидіарності; систему «багатошарового управління» вертикальних та горизонтальних ланок формування політики [6].

Імплементация принципу «партисипаторної демократії» є фіналом вимог щодо підвищення громадянської ініціативи у межах ЄС. Наразі актуальним є створення ефективної горизонтальної ланки у формуванні політики. Але тенденції до централізації можуть призупинити ці процеси. Сьогодні ми бачимо досить нестабільну ситуацію; у середині ЄС йде антагонізм двох процесів:

- Захист державами суверенітету та провідної ролі у формуванні внутрішньої політики та політики ЄС.

- Ігнорування кордонів та саме державного суверенітету, позбавлення держави її функції наддержавними та субдержавними акторами.

У рамках цього протистояння ми можемо дослідити, як регіональна політика ЄС має тенденції до надання регіонам та муніципальним одиницям більшої незалежності в адміністративній сфері.

Разом із тим наявною є внутрішня політична криза у декількох країнах співтовариства, де за підтримкою електорату активізувалися ультра-праві сили, що мають на меті не відкриття, а зміцнення бар'єрів. Тому виникає багато версій подальшого розвитку регіональної політики і її напрямків у довгостроковій перспективі. На це буде впливати наявність у держави ефективних механізмів виявлення та забезпечення регіональних інтересів, механізмів консолідації регіональних інтересів та збереження цілісності національних інтересів. Відповіді потребує і питання щодо антагоністичного чи діалектичного характеру національної політики в контексті процесів глобалізації. Одноставних відповідей тут не може бути, але від успіху їх знаходження залежатиме потенційний розвиток Європейського співтовариства як продовження товариства держав чи товариства регіонів.

Список використаних джерел

1. Гуле Р. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС? / Р.Гуле / Генеральний директорат Європейської комісії з питань регіональної політики. – 2009 – 308 р.
2. Офіційний сайт Асамблеї регіонів Європи; [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://aer.eu/>
3. Офіційний сайт європейської комісії ; [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/index_en.
4. Офіційний сайт європейського фонду розвитку; [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/erdf/
5. Офіційний сайт ЄС; [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://europa.eu/european-union/index_en

6 Лісабонська угода 2009 р.; [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>

7 Мадридська конвенція; [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_106

8 Римська угода 1957 р.; [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_017

Summary

Morozov O. S. Student department of Student Department of Political Institute of Social Sciences ONU Odessa I.I. Mechnikov Problems of Regionalization and Regional Policy of the EU

The article raises an enough new issue of the reasons, possible consequences and ways of the adaptation to the problem of regionalization on an example of the European Union. The issue of regionalization and development of an effective regional policy today is more relevant than ever before. New challenges require new organization of society, and this creates a real trend of growing of regional movements, while the national centers of influence are losing their positions. The greatest interest in the issue is the fact that it is still very new and has many differences with long studied problems of separatism and irredentism, which requires finding new ways to study and work with this problem, where the experience of international players, who have already set foot on this path, is important. Today, EU regional policy is sufficiently flexible and balanced policy of adaptation to the new conditions of time, attracting the attention of scientists. Despite the widespread conviction, within the EU the powers are transferred not only to the supranational level, but also at the regional level. This causes a list of questions, which are also raised in this article in order to say them aloud and think of possible future they can lead to.

Key words: Regional policy, regionalization, the principle of subsidiarity, participatory democracy.

*Рекомендовано до друку
к. політ. н., доцентом – Коч С.В.*

Стаття надійшла в редакцію 17.03.2017.